

LAVINIA BETEA (COORD.)

ANA BENGHIA

BENEDICT BENGHIA

CORNEL IENĂȘESCU

GEORGETA PASCU

DIMITRIE RADU

Învățătorii

Autoportretul unei generații

CORINT
ISTORIE
AUTORI ROMÂNI

LAVINIA BETEA (COORD.)

ANA BENGHIA BENEDICT BENGHIA CORNEL IENĂȘESCU
GEORGETA PASCU DIMITRIE RADU

Învățătorii

Autoportretul unei generații

CORINT
ISTORIE
AUTORI ROMÂNI

—2025—

*Omagiu dirigintelui nostru,
profesorul Ioan Ivaşcu*

La 15 ani – prima opțiune de viață

Iată, suntem în data de 1 iulie 2024. Ne aflăm la Pensiunea „Bucuria Munților” din satul Dârlești, comuna Horea din Munții Apuseni. Șase foști colegi de liceu vom petrece aici cinci zile cu proiectul rememorării celor cinci ani de școală care ne-au pregătit pentru profesia de învățător într-una dintre cele mai prestigioase instituții românești de profil.

Să ne imaginăm începuturile acestei școli ca exercițiu pregătitor al amintirilor noastre. Știam, a fost onorant, că Liceul Pedagogic din Arad, cum se numea atunci școala noastră, este cea mai veche instituție din Transilvania care califica învățători pentru români. Era elogiat Dimitrie Țichindeal ca fondator al ei, în 1812, fără a se intra în detalii. Puteai înțelege atunci că Țichindeal a redactat un proiect în consonanță cu cerințele populației majoritare, proiect susținut, aprobat și finanțat de autorități! Vă prezint din conspectele pregătirii acestor întâlniri o sinteză a unei altfel de istorii.

În primăvara lui 1810, Napoleon Bonaparte, deja împărat al Franței, se însoară cu principesa Maria-Luiza, fiica primului împărat al Imperiului Austriac, Francisc I, și nepoata reginei Maria Antoaneta, ghilotinată în 1793. În paranteză fie spus, printre alte lucruri memorabile, Napoleon a spus și că pentru a

înțelege o persoană, trebuie să știi cum era lumea acesteia la 20 de ani. Adică atâtia câți aveam noi la absolvirea școlii.

Revenind la începutul de secol XIX, în lista lungă a titlaturilor sale, Francisc I o avea și pe aceea de Mare Principe al Transilvaniei. Revoluționarii francezi nu au văzut cu ochi buni mariajul, Napoleon „scuzându-li-se” cu afirmația „mă căsătoresc cu o burtă”. Pe lângă speranța împlinită a unui moștenitor, lui Napoleon îi reușise strategia înrudirii cu Casa de Habsburg, una dintre cele mai vechi și faimoase familii regale din Europa, legitimându-și astfel și pretențiile la titluri imperiale. Mirele avea 41 de ani, iar mireasa, 18. Cum se putea să n-o placă, mai ales că anul următor, după nuntă, i-a născut fiul visat? A fost îndrăgostit de ea, de vreme ce a introdus-o în treburile Franței, Maria-Luiza fiindu-i regentă în 1812 și în timpul campaniilor napoleoniene din Rusia.

Ce legătură există, ați putea spune voi? Dar atunci, la politicile inovatoare ale Franței, a devenit mai sensibil și mai atent și tatăl Mariei-Luiza, împăratul austriac. Francisc I a decis, printre altele, să se informeze îndeaproape asupra reformei învățământului francez, cum i-am spune acum. În 1808, aici apăruse ideea școlilor normale de calificare a învățătorilor, prima instituție de acest gen fiind fondată în 1810, la Strasbourg. Francisc I l-a numit pe consilierul său, Uroș Ștefan Nesterovici, inspector al tuturor școlilor confesionale ortodoxe cu misiunea unei analize asupra situației din împărăția sa. N-aș vrea să ajungem la o lecție de istorie despre statutul Bisericii Ortodoxe din Transilvania – situație deloc ispititoare, fapt ce a determinat trecerea multor enoriași la Biserica Greco-Catolică, în căutarea a ceea ce am numi azi „drepturi cetățenești”. Mă voi limita la a spune că acest consilier imperial a făcut o documentare de doi ani, 1810–1811.

Atenție însă la context! Suntem în plin efect al ideilor iluministe. În 1777, împărăteasa Maria Tereza aprobase o lege conform căreia în fiecare localitate se putea înființa o școală în limba populației majoritare. Se putea, la condițional optativ, în continuare cu câțiva de „dacă”. Românii din Transilvania încercaseră să-și facă amintite doleanțele în cele două petiții – Supplex Libellus Valachorum din 1791, respectiv 1792 –, întocmite și semnate majoritar de clerici uniți cu Biserica Romei. Cereau în ele eliminarea „numirilor odioase și pline de ocară” pentru românii transilvăneni, iar „clerul acestei națiuni credincios bisericii orientale să fie tratat în același fel ca și clerul națiunilor care alcătuiesc sistemul națiunii” – adică ungurii, sașii și secuii. Și așa mai departe. Surse de inspirație le-au fost și Declarația Drepturilor Omului și ale Cetățeanului Franței, și tradițiile dreptului natural pentru o etnie majoritară, și chiar tradiția feudală maghiară. Petițiile n-au avut însă urmări imediate.

Să ne întoarcem însă la curtea imperială de la Viena, în 1812. Uroș Ștefan Nesterovici și-a încheiat raportul către împărat cu propunerea înființării a trei preparandii: la Szentendre, pe teritoriul Ungariei de azi, pentru sârbi, la Buda pentru greci, iar la Arad pentru români. Școlile acestea urmau a profesionaliza, simultan, învățătorii și preoții ortodocși.

De ce la Arad și nu la Sibiu, Cluj sau Timișoara? Minimalizând la extrem explicațiile, Aradul era în acel moment un oraș în plină expansiune economică și important centru militar, prin cetatea construită în timpul domniei Mariei Tereza. Dacă, la începutul secolului al XIX-lea, avea abia 8 500 de locuitori, peste o jumătate de veac, numărul lor se va tripla. Existau apoi și alte complicații, generate de sferele de influență clericală: de la sud, presa ortodoxia sârbă, din nordul Mureșului, elitele greco-catolice... Bref, la 17 septembrie 1812, împăratul

a aprobat propunerile lui Nesterovici. Iar la 20 octombrie s-a convocat Consiliului locotenențial de la Buda, care aprecia că „neamurile care se țin de ritul gr. neunit să fie sprijinite prin îndurarea părintească a împăratului și că toate instituțiile de cultură și de educație publică să se înmulțească”. S-a decis și data începerii cursurilor în cele trei instituții: 3/15 noiembrie 1812.

Anunțul Școlii regești preparandiale gr. neunite a națiunii române de la Arad s-a făcut de către episcopul Pavel Avacumovici printr-o circulară. Cum anume s-a difuzat, din ce categorii proveneau acei primi 85 de învățăcei din județele Arad, Timiș și Torontal (dintre care vor absolvi 67), nu știm. Niciunul nu și-a scris memoriile, niciunul n-a ținut jurnal.

Noi am fost admiși în 1971, am absolvit în 1976. Suntem, după socotelile mele, cam a 150 și ceva promoție... cursurile școlii fiind întrerupte în timpul celui de-Al Doilea Război Mondial.

Cum am ajuns, fiecare, să batem la porțile ei?

Zic să apelăm, în această primă rundă de discuții, la ordinea alfabetică a vechiului nostru catalog. Prin urmare, Bebe.

Benedict (Bebe) Benghia, notat în continuare B.B.: La mine... despre ce școală o să fac, după ce termin clasa a VIII-a, cred că s-a vorbit destul de puțin. Mama visa, la un moment dat, ce frumos ar fi să fac liceul silvic.

M-am gândit, nu prea mult și prea profund, dar a fost o conjunctură simplă. Sora mea, cu trei ani mai mare, era deja elevă la Liceul Pedagogic din Arad. Mi se părea un lucru grozav să fii la liceul pedagogic. Eram mândru de ea că e elevă acolo. Și am început să mă gândesc la asta, în clasa a VIII-a. Dar îmi amintesc de discuții și la dirigenție. Sigur, am avut și eu un pic de orientare școlară făcută pe la noi, iar la terminarea

anului școlar, la serbarea de premiere, a fost ceva interesant, neașteptat. Învățam bine și am crezut că o să iau premiul întâi, dar am luat premiul doi. Dirigintele nostru a numit-o pe eleva cu premiul întâi, a felicitat-o, ea a plecat, după care am venit eu. Și a zis o chestie care pe mine m-a surprins și m-a întărit în hotărârea de a merge la Pedagogic: „Și acum, premiul doi, un viitor coleg de-al nostru, un viitor învățător.” Și m-a numit pe mine. De acolo am rămas așa... cu „auzi ce zice dirigintele meu!”. M-am dus la Pedagogic.

Cred că pentru mine a fost foarte bine că era sora mea acolo, deoarece n-am fost plecat de acasă. Mama era casnică, m-am desprins un pic greu de casă, să zic așa. Dar, fiind și sora mea, am fost încurajat că nu voi fi singur pe lume pe acolo.

Lavinia Betea (L.B.): Aș urma eu, după catalog. Nu m-am gândit deloc la un liceu pedagogic. Am făcut clasele I–IV, clase simultane, într-un sat care seamănă bine cu locul unde ne aflăm acum. Bănești se numește. Clasele V–VII le-am făcut în centrul de comună, la Hălmagiu, unde ne adunam copii din 17 sate. Am fost o elevă foarte bună, nu prin silință și prin străduință, ci natural, firesc. Cartea a fost poarta mea de deschidere către lume. N-am avut ceva mai drag din momentul în care am întâlnit-o.

Noi nu prea aveam profesori calificați. Acolo, în Apuseni, erau, în general, absolvenți de liceu. Nu-și doreau absolvenții de facultate să vină într-o comună ca Hălmagiu. În clasa a VIII-a, părinții m-au trimis la Ineu, la școală. Stăteam în gazdă la o mătușă și anul acela l-am trăit ca pe o perioadă fericită, în care n-aveam cui da socoteală, nimeni nu mă punea la vreo muncă, nu aveam de păzit și hrănit animale, nu trebuia să fac nimic. Nici nu eram supravegheată cât și ce citeam. Și pentru că văzusem cât de bine este să te rupi de-ai tăi... Poate să pară

ciudat acum. Dar eu, pedepsită fizic, bătaie am primit pentru citit. De la bunica, în special. Să citești prea mult, să te cufunzi în carte, rupt de lumea dimprejur i se părea dovada sau calea spre anormalitate... Și poate ar fi bine de spus că părinții noștri n-au inclus între muncile lor și pregătirea lecțiilor cu copiii. Veneai de la școală și te grăbeau să-și faci temele ca să li te alături la muncile de sezon. Puneai cartofi în cuib sau recol-tai, culegeai prune și mere sau întorceai otava. În jur de ora 16, primăvara și toamna ieșeai cu vacile la păscut. Nu terminaseși tema, luai caiete și cărți, scriai culcat pe burtă, cu cartea prop-tită de pom. Iarna se lăsa devreme întunericul, la lampa de petrol... imposibil să scrii. Și, de altfel, masa folosea la mân-cat, pregătit prânzul și cina, ți se lăsa, poate, și ție, acolo, un colțisor. Nu dădeai semne că-ți plac școala și sarcinile ei – „nu aveai tragere de inimă la ea”, se spunea, nicio dramă. Continuai muncile familiei tale...

Citisem, auzisem la radio, undeva, că s-a înființat la Craiova un „liceu de franceză”. Era perioada de după vizita lui de Gaulle în România, noi o viram dinspre cultura rusească către cea a Occidentului, Franța redevenise „sora mai mare” din ginta latină. Și mă gândeam cât de grozav ar fi să mă duc la liceul acela din Craiova! M-aș rupe, m-aș rupe și mai tare de acasă. Iar franceza era limba dragostei pentru adolescența pa-sionată de romane... Văzusem la Ineu că stau foarte bine, că sunt competitivă, cum s-ar spune acum. Am luat premiul întâi și acolo. Profesorii erau cu toții calificați, iar jumătate din clasa mea erau copii cu tați ofițeri, nu ca la Hălmagiu! Nu aveam în-doieli de reușită, oriunde aș fi mers.

Până când mi-au auzit părinții planul. Lor le încolțise ideea cu liceul pedagogic din întâmplare. Nu auzisem dezbatere în familie despre viitorul meu... Bebe spunea despre orientarea

școlară și profesională. Eu nu prea-mi amintesc să fi făcut noi așa ceva, mai curând impresia că eram deja destinați trecerii prin sita unui examen care-i va separa pe cei buni și motivați pentru școală de ceilalți. Erai capabil să reușești, continuai cu liceul, nu erai, te primea, implicit, școala profesională.

Revin la părinții mei. Venise la Hălmagiu o clasă a Liceului Pedagogic din Arad care a prezentat un spectacol, cum am făcut și noi, ulterior. Cu domnul profesor Petru Jurița la bagheta de dirijor. Aveam și noi, cum spune Bebe, niște predecesori hălmăgeni în această școală... Acolo l-a cunoscut tata pe domnul Jurița. Care l-a convins cu minunăția întruchipată de Liceul Pedagogic... I-a spus tatei exact ce voia să audă. Cum că e cel mai bun plasament al unei fete fără prea multă minte și zero experiență de oraș, că acolo este un internat formidabil, care exclude depravarea... sau cine știe cum i-o fi zis. Iar dacă învăț bine, voi avea și bursă. Prin urmare, părinții scapă de mine, mă hrănesc ăia, mă închid bine și mă returnează cu diplomă de învățătoare. Și ce poate fi mai bine decât învățătoare – accentuat aici – pentru o fată?! Că ești doamnă-doamnă, adică te poți mărita cu inginer, cu profesor, faci saltul către altă categorie socială. Lucrezi patru ore, că așa vedeau ei munca unui cadru didactic, după care ești acasă. Ai liber, adică, la menaj și să-ți crești copiii. Dacă ai grădină, fânețe și livezi, păsări, porci, vaci și cai, cum aveam noi, te ocupi de toate ca alte femei. Munca la clasă?! Nu sapă, nu tors, nu clădit fânul, ci... patru ore de distracție cu copiii!

Când mi-au adus la cunoștință „visul de aur” cu „petagogicul”, am zis „nu și nu”, „nu vreau”, „nu mă duc acolo”. Nu găseam profesia dezirabilă. Repetitivă și plictisitoare, o presimțeam eu. Și, cumva, cu finalitate prea apropiată. Voiam și puteam mai mult. Mi-am dat seama târziu – în cea de-a doua maturitate,

aș spune – că trăsătura esențială a personalității mele este curiozitatea epistemică. Să aflu, să știu cât mai multe despre lumea în care trăim și despre oameni, dincolo de ceea ce percepem cu cele cinci simțuri. Trăiesc consensual acestei tendințe și în prezent...

Atunci însă, în primăvara lui 1971, tata a pus piciorul în prag: „te duci acolo sau te mărit.” Iar bunica, bunica dinspre mamă, a concretizat și binele alternativei: „îți găsește tătică-tu un milițian, vă faceți casă cu etaj și bine-o fi!”. [*Râsete.*]

B.B.: Dar de ce milițian?

L.B.: Milițienii tineri repartizați în comună aveau alură și anvergură de șerifi americani prin satele noastre de munte... Mă rog, asta o spun acum, când îmi imaginez perspectiva optimistă a bunicii mele, deși obturată de îndoiala că aș putea, fără ajutorul tatei, să atrag atenția unui milițian. Aceasta era atunci în puterea fetelor foarte frumoase... Cred că sunt bune și niște precizări cu milițianul. Noi am fost zonă necooperativizată. Țara Zarandului e una dintre zonele sărace, dar războinice ale României. Noi suntem în comuna lui Horea, dar răscoala din 1784 a început în Țara Zarandului. Răzvrățiții au ars conacele grofilor din Hălmațiu, Hălmațel, Baia de Criș, au făcut prăpăd... La două-trei sute de metri de casa părinților mei se află și troița care comemorează execuția a șapte dintre frunzașii legiunilor lui Avram Iancu. Poate și de aceea, lupta de clasă și mașina neagră nu există în memoria locală.

Alternativa măritişului, pentru prima dată etalată de tata, însemna sfârşitul. Deşi, realistă. Împlinisem în martie 15 ani, mama s-a măritat înainte de a împlini 16, bunica mea dinspre mamă, cea cu milițianul, devenise bunică, prin naşterea mea, la 35 de ani...

Nu am vrut la Liceul Pedagogic, dar, în acel context, m-am prezentat la admitere.

Georgeta (Geta) Erdei, căsătorită Pascu (G.P.): Nici eu n-am vrut să merg la Liceul Pedagogic, n-am vrut să dau admitere acolo.

La noi s-a făcut orientare școlară și profesională. Ne-a luat profesorul meu de muzică, Dimitrie Otavă, care mai trăiește și astăzi și care este colaborator activ al revistei *Lada cu spinare*, despre care vă povesteam aseară. Fost absolvent de liceu pedagogic, coleg cu profesorul Gurban, cu alți profesori notabili de la școala din Șimand. El ne-a dus într-o vizită la Arad.

Am luat-o așa, frumușel, de la fabricile UTA, unde am vizitat secția de filatură, ne-am dus la UVA, la Vagoane, unde, când am intrat în hala aceea imensă și am văzut mașinăriile și zgomotele de acolo, am fost buimăciți și n-am mai știut de noi... Și, în final, ne-am dus la Liceul Pedagogic – „hai să vă arăt școala la care am terminat eu!”. Am urcat scările principale, țin minte și acum, pereții erau verzi, și era un aer sobru, și închis... Prima mea reacție a fost de respingere totală, apoi am trecut la „eu nu vreau aici, mie nu-mi place”. Apoi am vizitat laboratorul de fizică, ne-am dus prin sălile de clasă, în sala festivă. Și am văzut că nu e chiar așa ca la intrare. Dar intrarea aceea a fost pentru mine un „eu aici, nu”. Un alt argument pentru care nu am vrut să dau admitere la Liceul Pedagogic a fost faptul că prietena mea cea mai bună, Adriana, se ducea la liceul din Chișineu-Criș. Eu înțelegându-mă foarte bine cu ea, am vrut să rămânem împreună, în ideea că mă voi face profesoară de franceză. Asta mi-am dorit.

Părinții mei au gândit altfel lucrurile. Ideea lor era ca, deocamdată, să reușesc la Liceul Pedagogic, să devin învățătoare, să-mi pot câștiga existența, apoi, dacă voi dori, ei mă vor

susține să fac și Facultatea de Filologie. Așa i se spunea atunci Facultății de Litere. Eu, ca un copil ascultător ce-am fost mereu, m-am supus și am început pregătirea pentru examen. Știam că urmează o selecție riguroasă, că trebuie să mă pun cu burta pe carte. De asemenea, m-a ambiționat faptul că unii dintre profesorii mei de gimnaziu nu credeau că voi intra, dar m-am ambiționat și am demonstrat că totul este posibil dacă îți dorești ceva. M-a susținut mult și mătușa mea, care, neavând copii, se îngrijea de mine în mod deosebit. Am dat atunci admitere șase copii de la școala din Șimand, dar am intrat doar doi. Până la terminarea celor cinci ani, am început să îndrăgesc meseria de învățător, așa că am absolvit ulterior și cursurile unei facultăți în domeniu.

Cornel Ienășescu (C.I.): Sunt multe zeci de ani de atunci, dar par proaspete amintirile acestea. Că-s ceva totuși unic în viață. Acum, cum am ajuns la Pedagogic? Întrebarea pare simplă, dar nu e. Proveneam și eu dintr-un mediu țăranesc, că ne știm și ne cunoaștem, foarte legat, foarte atașat de casă, de sat, de pământ, de obiceiurile de la noi. Învățat și cu cele bune și utile – în primul rând, cu plăcerea de „a mișca după putere” acasă; dar și cu cele care erau inerente vremilor respective – jocul, balul, degustatul, proba țișărilor și tot ce însemna viața satului în anii respectivi.

La școală, în ce-ar privi orientarea profesională, îmi aduc aminte că, într-o oră de dirigentie, mi s-a sugerat și mie, nu știu, înainte sau după o vizită în Arad, prin fabrici, să mă gândesc la o meserie. Nu-mi aduc aminte să fi călcat prin școli cu clasa într-o activitate de orientare școlară și profesională, cum i se spunea atunci consilierii vocaționale... O fi fost, nu o fi fost, dar mai mult ca sigur, nu. Mi s-a sugerat că ar fi bine pentru mine o calificare în morărit și panificație. Să mă fac morar. Așa

am înțeles-o eu. Și am și întors-o: „Mă, zic, mă crede ăsta bun de cărat la saci?” Că asta vedeam, știam că se face la moară. O hămăleală, o muncă de salahor... Rezultate la școală, mediocru, spre bunișor cumva, dar nu eram între frunțași. Acum era și dezavantajul de a fi dintr-un sat de pe nu știu unde, raportat la felul cum se desfășurau lucrurile și cum era treaba în vremea respectivă, majoritatea foștilor colegi erau rămași acasă după clasa a IV-a, fapt ce nu prea mă motiva în plecarea mai departe la școli.

Acum, de ce învățământ? A fost mai mult ideea tatei. Reluând aici ce am mai auzit: patru ore, trei luni vacanță, posibilitatea de a-ți vedea de casă. Ceea ce, legat fiind atât de sat, nu mi s-a părut un lucru rău. Am zis da, poate chiar învățător în sat?! Chestii din astea, așa, destul de comune. Despre admitere și cum se ajungea la acea școală, știam că pretențiile sunt mari. Colegi din Săvârșin, de la școala din Săvârșin, până la urmă nu știu să fi fost prea mulți interesați de acea perspectivă. Dar știu că Mărioara Tisan și Mariana Tamșa au și reușit cu noi. Pe alții care să fi dat admiterea nu-i rețin. În schimb, știu că de la școala din Vărădia, de care aparțineam și noi administrativ, au fost câțiva. Nu s-a intrat, n-au reușit.

Marele „cui” era muzica. Pentru că societatea era vie, la baluri, la petreceri, la magazin, la bufet, la toate cele – toată lumea cânta. La biserică mergeam și nu prea. Dar știu că am tot nănăit¹ și repetat, parcă așa, la modul obsesiv, *Radu mamii, Radule*. Că auziserăm noi – părinții și eu, odată cu ei – că mergi acolo și cântă o „cântare”. Și care să fie cântecul? Că despre folclor lucrurile erau amestecate. Și nu neapărat. *Radu mamii, Radule* era promovat la radio de Benone Sinulescu.

¹ A fredona, a îngâna (regionalism).

Și dă-i, și dă-i cu *Radu mării, Radule!* Și aveam și „profesor” pe unul cu patru clase, dar avea ureche copilul, mă lua cu el, „mă, hai să cântăm”! Și dă-i, la, la, la, la, la, în fine, și m-am trezit și la examen, la dăscălie. Ce a urmat, știți voi foarte bine.

Cam la atât s-ar rezuma, așa, pe scurt, venirea în liceu, la timpul respectiv.

Dimitrie (Tie) Radu (D.R.): Ca și voi, și eu provin din mediul rural. Strămoșii mei, majoritatea dintre ei, au fost țărani. Totuși, în urmă cu vreo trei generații, înaintea mea, stră-străbunicul meu a introdus un fel de regulă în familie: băieții merg la școală, fetele primesc dotă și se mărită.

L.B.: Tu ești din Firiteaz, care este socotit un sat de câmpie bogat. E o lume, altă lume față de satul meu și satul lui Cornel.

D.R.: Da, e altă lume, adevărat. Și, între strămoșii mei, băieții au avut de ales între trei meserii: preot, ofițer și dascăl. Am avut și ofițeri între strămoși, am avut și dascăli. N-am avut niciun popă, în schimb. Și, când a venit și rândul meu, bineînțeles că orientarea a fost spre liceu pedagogic. Majoritatea membrilor familiei așa erau de părere. În afară de bunicul meu, care zicea: „Măi, nepoate, fă-te popă, mă! Fă-te popă! Popa lucră o zi pe săptămână, duminica. Și nici pe aceea toată, numai vreo două ceasuri. Sau poate unul și jumătate, dacă așa-i convine lui. Și nici ceasurile alea nu le lucră, mă. Le cântă. Fii băiat deștept și fă-te popă!” Nu s-a nimerit să fie așa. Și, cumva, am ajuns la un liceu pedagogic împotriva orientării școlare și profesionale care se făcea la școala generală din Fiscut, satul vecin cu Firiteazul meu natal, unde era școala generală de opt ani. Acea orientare școlară oficială care zicea că trebuie să fii mândru să participi la dezvoltarea țării tale, la propășirea socialismului și comunismului, fiind fruntaș pe ogoare sau în uzine. Deci puteai să fii agricultor – cel mai tare

agricultor pe vremea aceea era tractoristul –, sau să fii maistru muncitor în fabrică. Nimeni nu zicea, în mod oficial, la școală, „fă-te profesor, fă-te doctor, fă-te avocat, fă-te, eu știu ce, altceva...”. Preot, nici vorbă.

Dar a dat Dumnezeu că diriginte l-am avut în gimnaziu pe domnul Mnerie. Pe tatăl lui îl știți cu toții, pentru că a fost învățător la Școala de Aplicație de pe lângă Liceul Pedagogic la care am predat și noi. Fiul lui a fost profesor de franceză la școala din Fiscut și dirigintele meu. Și, în mod neoficial, nu la clasă, bineînțeles, mi-a spus: „Mă, lasă-ncolo toate variantele astea, fă-te profesor, fă-te dascăl. Uite, îți povestesc eu despre școala pedagogică, despre liceul pedagogic. Tatăl meu este învățător acolo, eu am fost absolvent de...” Și, probabil că asta a cântărit foarte mult, mai ales că țelul familiei mele era să plec din sat, pentru că dacă rămâneam în sat, ce eram? Mergeam la colectiv, nu? Altceva nu era, niciun fel de orizont. Școala însă deschidea alte orizonturi. Saltul acesta de la statutul de țăran colectivizat la cel de intelectual, de dascăl, de învățător era imens pentru societatea rurală în care trăiam.

M-am prezentat la examen. Eram printre copiii din generația mea din sat și din satele vecine un fel de ciudățenie: „Unde te duci tu, mă, la școala aia de învățători? Ce faceți voi acolo, la școala de învățători?” Dumnezeu a vrut să reușesc la examen și mi-a dat capul care putea să facă asta. Vă mărturisesc că atunci când am intrat la Liceul Pedagogic din Arad, îmi imaginam că voi fi cândva un dascăl la țară, la sat. Așa, stând după catedră, cu un burtoi respectabil și ieșind la pensie de acolo.

L.B.: Domnul Trandafir?

D.R.: Nu cred că știam de Domnul Trandafir atunci prea multe. Dar așa mă imaginam eu cumva la vârsta de 14 ani și

probabil așa se explică de ce și studiile superioare le-am făcut atât de târziu.

Ana (Ani) Varga, căsătorită Benghia (A.B.): Până acum, niciodată nu mi-am pus problema cum am ajuns la Liceul Pedagogic din Arad.

Vreau să spun că vin din Șiria, care este o comună mare, a fost și în urmă cu mulți ani și e aproape de Arad. N-am venit chiar dintr-o lume foarte, foarte rurală, ci a fost mai degrabă amestecată. De toate au fost acolo: țărani, muncitori, intelectuali. Plus că provin dintr-o familie multietnică: mama nemțoaică, tata ungur, sunt de altă religie (romano-catholică)... Apoi, părinții mei au fost priviți puțin altfel, pentru că în 1952, când s-au căsătorit ei, nu erau la modă căsătoriile între etnii diferite: ungur cu neamț, ungur cu român, neamț cu român... Lucruri care n-au fost la modă nici în 1980. Mă rog, asta e altceva. Venind eu din lumea aceasta puțin altfel, discuția despre viitorul meu n-a fost prea des purtată. Mama lucrase ca învățătoare la secția germană a școlii locale. Și eu am făcut clasele I–IV la secția germană, și să vă povestesc ceva. Când am mers în clasa a V-a (mi-am găsit acum câțiva ani caietul de limba română de clasa a V-a și m-am distrat copios), aveam probleme cu exprimarea în limba română, mai ales cu verbul la modul conjunctiv. Nu prea îl nimeream. Dar am învățat limba, trecând la secția română din clasa a V-a. Chiar bine, din moment ce am luat examenul de admitere la Liceul Pedagogic, unde erai imediat depunctat pentru sintaxă și ortografie.

Mama, lucrând ca învățătoare, mi-a povestit multe despre această meserie... și lucrurile frumoase, dar și mai puțin frumoase. De exemplu, că pe vremea când ea a fost învățătoare, trebuia să facă alfabetizare. Seara veneau țăranii neștiutori

de carte și făcea lecții cu ei. Mulți erau părinți de-ai elevilor ei. Pe vremea aceea, părinții erau foarte politicoși și respectuoși – dascălul era cineva în comunitate. O fostă învățătoare, și ea absolventă de liceu pedagogic, mi-a povestit despre mama ei, care, împreună cu alte vecine și prietene, mergea într-un loc unde se adunau nemții pentru dans și unde mama mea, tânără învățătoare, făcea repetiții la dansuri cu copiii, pentru serbări. Dascălii făceau și multe activități culturale. Iar țăranii mergeau, mai ales țăranușele, și se uitau cum făcea doamna învățătoare dans cu copiii. Era totuși ceva, un statut deosebit să fii învățător și cunoscând eu acest statut... Dar mama mi-a povestit și cum era cât pe-aici să ia bătaie de la fratele unui elev de-al ei mai slăbuț la carte. Mama nu intenționa să-l lase repetent, dar fratele lui mult mai mare a venit și a amenințat-o că, dacă nu îl trece clasa, păi, vai și-amar va fi de ea. Deci, având eu și aceste povești în minte, n-am fost hotărâtă să mă duc la Liceul Pedagogic.

Am cochetat, spun drept, și cu liceul din Pâncota, care era un liceu grozav pe vremea aceea. Și unde lucra un profesor de matematică pe care îl admiram. Se numea Petru Ciurdar. Atât vreau numai să spun despre dumnealui: după terminarea liceului, domnul profesor m-a pregătit pentru facultate. Pentru că voi știți că mie mi-a plăcut matematica, dar noi n-am făcut nici analiză matematică, nici geometrie diferențială, din care urma să am examen la admiterea la Facultatea de Matematică. Și, în două luni, m-a pregătit; omul acela știa că eu am cap de matematician. Și i-a spus și tatălui meu că asta ar trebui să fac.

În plus, vreau să vă spun că la Șiria a fost și o tendință aparte... N-a fost an școlar, an de învățători la Liceul Pedagogic, să nu fie măcar doi-trei elevi din Șiria în clasa respectivă. Cu doi ani

mai mari decât noi, în clasa de băieți, a fost Petrică Ciurdar, la clasa de fete paralelă au fost Roza Molnar, Nicușoara Mitrică și Viorica Simarton.¹ Apoi, în clasa următoare, a fost Viorel Binchiciu. Așa că a merge la Liceul Pedagogic era ceva... Drept pentru care părinții mei, probabil și cu experiența mamei din urmă, au zis „acolo te duci”. Și așa am ajuns la Liceul Pedagogic, dar n-am renunțat la ideea de a face matematică.

L.B.: Am fost cu toții atenți la fiecare vorbitor. De fapt, ideea aceasta a convorbirilor noastre a venit tocmai dintr-o poveste pe terasa casei lui Cornel din Lupești. A fost o zi minunată. Cornel ne-a arătat troița din marginea drumului care duce spre casa părintească, locuită de el acum. Apoi am vizitat, ghidați de el, noua biserică din Lupești, ridicată în timpul când el a fost primarul comunei Vărădia de Mureș, de care aparține satul. Și am glumit atunci pe tema calităților sale de șef, benefice în mobilizarea satului, așa cum erau în activarea noastră când eram liceeni, iar el, șeful clasei. Și ne-am așternut la povești aceștia care suntem și acum aici și care ne-am revăzut de multe ori în decursul anilor de după școală.

Am realizat atunci că am stat cinci ani împreună și nu cunoșteam cum ne-am adunat. Am desfăcut acum câteva cute ale biografiilor noastre. Exista atunci, prin urmare, și în zisele activități de orientare școlară și profesională care cădeau în seama profesorilor, un discurs oficial, public cu direcția clasa muncitoare, țărănimea cooperatistă. În discursul privat ne vorbeau altfel și dascălii, și părinții. În viața cotidiană extrem de valorizată a fost „pătura intelectualilor”. Nu pentru salariul

¹ Se vor face pe parcurs diverse referințe la „clasa de băieți” și „clasa de fete”. Pe parcursul anilor cât noi am fost elevi ai Liceului Pedagogic din Arad (1971–1976) a existat o singură serie de învățători (1969–1974) cu două clase paralele, diferențiate prin gen.

lor, ci pentru prestigiul pe care îl cumula datorită durității examenelor de admitere în învățământul superior. Din punctul de vedere al nomenclatorului profesional al vremii, învățătorul era singura categorie profesională încadrată la intelectuali fără studii superioare. Funcțională a fost și reprezentarea intelectualului ca om care câștigă facil, dificultățile muncii fizice fiind perceptibile, ale celei intelectuale, nu.

Avem fiecare circa patru decenii de experiență didactică. După acest impresionant parcurs, ce ați răspunde la întrebarea dacă opțiunea aceasta profesională – o opțiune esențială de viață decisă la 15 ani – a fost o vocație sau o întâmplare? De fapt, ce înseamnă a fi învățător sau profesor? Artă, o colecție de algoritmi profesionali, vocație...?

B.B.: Eu cred că am ajuns acolo fiindcă sora mea era deja elevă la Liceul Pedagogic din Arad, așa că a fost o întâmplare, un concurs de împrejurări.

Ce înseamnă să fii învățător? Cred că trebuie câte un pic din fiecare: și artă, și vocație, atât cât a fost dăruită fiecăruia și, bineînțeles, tot ce am învățat în școală. Dar fără primele două nu se poate lucra eficient, pentru că e nevoie de creativitate, de putere de adaptare la situații noi, la condiții diferite.

L.B.: Târziu, foarte târziu, când trecusem de 35 de ani și am revenit „la școală”, la specializarea în psihologie – și, implicit, la recuperările din domeniu necesare în spațiul românesc –, am dat peste teoriile psihologului american John H. Holland, bine valorificate acum în testele și consilierea vocațională. În funcție de structura personalității, Holland distinge șase moduri specifice de orientare profesională: realist, investigativ, artistic, social, antreprenorial și convențional. În portofoliul fiecăreia dintre aceste dotări native intră o sumă de posibile profesii și cariere, situate pe diverse paliere și ierarhii profesionale.

Mă regăsesc într-o combinație între intelectual, artistic și social, care presupun orientare spre activități intelectuale de explicare a cauzelor și naturii fenomenelor, căutarea unor adevăruri, preferința pentru sarcini creative și dezvoltare de idei în notă personală și, totodată, în aptitudinile de comunicare cu intenționalitate prosocială.

Așa mi-am explicat ulterior faptul că, deși am detestat ideea de a fi învățător, de cadru didactic mai bine zis, am făcut față profesiei cu plăcere și... dedicare. Aș fi fost însă capabilă, după cum mi-am dat seama târziu, să fiu un bun cercetător, avocat sau psihanalist, deoarece și sarcinile acestor profesii sunt în convergență cu datele mele native. Impermeabil la ele a fost mediul politic și social al tinereții mele.

G.P.: La început, a fost mai mult o întâmplare, apoi pe parcursul anilor a devenit vocație, datorită dragostei pentru copii și în ideea că eu le pot oferi ceva prețios, cu mult drag și dedicație. Și mi-au rămas în minte mai ales copiii mai „năstrușnici”. Parcă de ei îmi amintesc cu mai mare ușurință...

C.I.: După cum spuneam, opțiunea pentru învățământ, în cazul meu, a fost mai mult rezultatul unui concurs de împrejurări, fără a avea o imagine clară asupra implicațiilor acestui statut profesional, ale acestei munci.

Privitor la vocație, îmi amintesc cu drag de o întâmplare care m-a motivat mai mult decât toate lecțiile de pedagogie din liceu. La o „lecție de probă” de limba română, la o clasă din Școala de Aplicație, mă asistau dirigintele nostru și învățătorul clasei, domnul Șerban, metodist pensionar care suplinea la clasa respectivă. Parcă îi văd în spatele clasei discutând, împodobit fiecare cu coroana albă a senectuții. Lecția a fost cum a fost, dar dirigintele mi-a spus ce i-a zis bătrânul învățător

în timpul lecției: „Mă, ăsta are pănură de dascăl!” Lucru care mi-a mers la inimă și am căutat să nu înșel această părere a respectabilului dascăl.

D.R.: Cred că, pe parcursul școlarizării la Liceul Pedagogic din Arad, ne-am construit o imagine despre ceea ce înseamnă să fii învățător. Când am început să lucrez efectiv la catedră, am realizat că a fi învățător nu înseamnă doar să predai, ci implică numeroase alte sarcini. Eu am fost în situația fericită să fac o profesie care îmi plăcea, care îmi venea mănășă. Și, da, ca să faci meseria aceasta memorabilă e nevoie de un amestec special de cunoștințe, de priceperi, de vocație, de dedicație...

A.B.: Nu știu, doar atât știu, că îmi plăcea matematica și voiam să studiez matematică...

Dacă la liceu am învățat mai degrabă niște algoritmi, în clipa când am ajuns în fața elevilor au intervenit actoria și vocația. Așa cum un actor interpretează același rol diferit în situații diferite, și noi, ca învățători, am profesat în funcție de o mulțime de variabile: nivelul și interesele elevilor, condiții și mijloace de învățare, trebuind să ne adaptăm în fiecare clipă la acestea. Prin urmare, artă, vocație, algoritmi, într-un cuvânt: profesionalism. De ce spun artă, actorie? Sunt necesare, bunăoară, ca să-ți exprimi interesul și/sau admirația pentru niște raționamente, informații, faceri pe care tu ți le-ai însușit, le-ai aflat cu zeci de ani în urmă. Dar, dacă nu ai vocație, nu exprimi astfel de stări, ci plictiseală, indiferență, poate chiar saturație, îi demotivezi pe copii. Or, printre bunele condiții ale învățării, se află și starea de emulație a clasei, de participare afectivă a ei la noile cunoștințe și competențe pe care tu le transmiți. După cum știm, învățarea la vârste mici se face prin joc. Indiferent ce vârstă și stare ai, tu intri în jocul și exuberanța copiilor. Și, nu în ultimul rând, trebuie să manifesti bucurie, încântare,

satisfacție atunci când copilului i se aprinde acel „beculeț în cap” al înțelegerii relației dintre cauză și efect ori dintre sunet și literă, învață, adică, să citească și să scrie ori sesizează algoritmi operațiilor aritmetice...

L.B.: Cercetând, cu ocazia deplasării noastre aici, la Dârlești, mai îndeaproape istoria Răscoalei lui Horea, Cloșca și Crișan din 1784, aș aminti că printre consecințele sale au fost anumite drepturi acordate de împăratul Iosif al II-lea. Printre care și desființarea șerbiei pentru iobagii români și acordarea dreptului acestora la învățătură. O binefacere care va fi și o piatră în temelia Preparandiei din Arad. La cei 15 ani ai noștri, cât de conștienți eram, oare, de progresul dreptului la educație al omului obișnuit, apoi de obligativitatea școlii în evoluția unei comunități etnice, a unui popor? Întreb aceasta deoarece generația nepoților noștri, în bună parte, privește sarcinile școlare ca pe-o corvoadă. Nu-și pot închipui că nu foarte departe de vremurile noastre educația a fost un lux al elitelor...

B.B.: Nu m-am gândit atunci la realități istorice precum acestea. Nici nu aveam cum să le cunosc. Mi se părea absolut normal să merg la școală. Anormal mi s-a părut că am avut doi colegi care au abandonat școala în gimnaziu. Nu concepeam ca, în anii aceia, să mai fie cineva fără școală. Nu mai putea să trăiască în limitele normalității. Probabil că așa raționează și marea majoritate a copiilor de azi. Deși n-ar strica să fie mai conștienți de parcursul istoric al educației.

A.B.: Nu cred că eram foarte conștientă de istoria și obiectivele școlii și nu m-au preocupat în mod deosebit. Știam că doresc să învăț, era ceva firesc, necesar pentru mine.

C.I.: Privitor la cele discutate, nu pot să omit a vă spune niște lucruri care mi-au venit în minte ascultându-vă. Primul

care mi-a vorbit despre școală cu mare drag, trezindu-mi interesul sau, mai bine zis, curiozitatea pentru aceasta, a fost bunică din partea tatălui, „baba Brândușă”. Avea parcă și numele predestinat, legat de primăvară, de începuturi, de sensibilitatea și delicatețea vieții. Povestea cu atâta drag de anii petrecuți la școala din sat, la început de secol XX, de felul cum învățau cititul, scrisul, cântatul. Amintea de anumite cuvinte pe care le silabiseau și alcătuiau. Rețin dintre ele că spuneau „o-i, oi” și altele. Spunea și anumite cuvinte ungurești pe care le știa tot de la școală, nume ale unor animale domestice (câine, mâță, cal, porc), pe care le știu de la ea, trăitoare în Imperiul Austro-Ungar, nu din liceu, când ni s-a introdus și nouă limba maghiară opțional. Povestea cu drag și cu amănunte despre dascălii din vremea aceea, sigur, preparandiști din secolul al XIX-lea, școala din sat fiind confesională. Rețin din spusele ei numele a doi dascăli din acea vreme: George Tampelean (Tempeleanu?) și popa George Lupuț. Primul se pare că era mai „deosebit”, numele lui păstrându-se în vorbirea locală ca apelativ pentru un om mai „trăsnit”. George Lupuț era localnic, învățător și preot, amintit și de Vasile Popoeangă în volumul despre învățământul românesc în perioada dualistă. Amintea buna de venirea în sat, înainte de Primul Război Mondial, a lui Ioan Tomuța ca preot și învățător, preparandist care a ținut școala până la 1948 și preoția până în 1966 sau 1967.

Am evocat aceste amintiri și realități pentru a vă spune că mi-am format o imagine „de basm” despre școală încă înainte de a-i călca pragul. Cu trecerea timpului, după primii opt ani de școală, lucrurile s-au schimbat, școala și învățământul nu mi se mai păreau atât de „fermecătoare”. Totuși, cele evocate

au fost cumva și ele un fel de sâmbure pentru ce a urmat. Și, la întoarcerea mea de la această întâlnire cu voi, voi cerceta mormintele celor doi preparandiști școliți la sfârșit de secol XIX și început de secol XX, care, după o viață de luminare a oamenilor, își dorm somnul de veci în primitorul pământ al Lupeștiului.

Cuprins

1 – <i>La 15 ani – prima opțiune de viață</i>	7
2 – <i>Pregătiri și examen de admitere</i>	29
3 – <i>Școala-internat poreclită „Bastilia”</i>	64
4 – <i>Curriculumul școlar</i>	104
5 – <i>Pregătirea de specialitate</i>	133
6 – <i>Magiștri și profesori</i>	161
7 – <i>Activități extracurriculare</i>	194
8 – <i>Colectivul clasei</i>	224
9 – <i>Evaluări și povești de dragoste – continue, periodice, finale...</i>	253
10 – <i>Repartiție și „apostolat”</i>	289
11 – <i>Reforme instituționale</i>	326
<i>Epilog</i>	367
<i>Bibliografie</i>	377

Un interviu de grup al unor absolvenți ai Preparandiei arădene, la împlinirea a 250 de ani de la nașterea lui Dimitrie Țichindeal (1775–1818), primul director al instituției. Un dialog incitant despre evoluția sistemului de educație din România, de la fondarea celei mai vechi școli de calificare a învățătorilor-preoți pentru românii din Transilvania (1812) până la proiectul „România educată”.

Cei șase foști colegi ai Liceului Pedagogic din Arad, absolvenți ai promoției 1975–1976, s-au reunit într-o săptămână de vară pentru a evoca experiențele personale, competențele și expectanțele despre misiunea și caracteristicile uneia dintre cele mai utile profesii: ÎNVĂȚĂTORUL. Cartea aduce în prim-plan problematici actuale și pereche ale psihopedagogiei învățământului primar și ale formării cadrelor didactice pentru acest segment primordial de educație formală. Totul e povestit cu umor, cu talent narativ, uneori cu nostalgie, alteori cu ironie și spirit critic, dar mai ales cu exigență și expertiză la adresa școlii, a relației educator-educat-părinte, a curriculumului, stereotipurilor, derapajelor și anomaliilor... de ieri și de azi.

Carte recomandată de

Historia

Parteneri media:

**OBSERVATOR
CULTURAL**

ISBN: 978-606-088-776-8

9 786060 887768

www.edituracorint.ro